

Dues visites a la Sala de Comalats

ALBERT TURULL

Societat d'Onomàstica
Universitat de Lleida

Comencem pel començament: vaig conèixer Enric Moreu-Rey el mes de març de 1983, amb motiu d'un dels primers colloquis de la ja constituïda Societat d'Onomàstica, que es feia aleshores a Lleida. Jo era un marrec de vint anys —els complia precisament aquells dies preequinoctials de mitjan març— i tot just si feia segon curs de la carrera, a l'Estudi General de Lleida —el primer d'especialitat en una filologia catalana aleshores encara bastant nova—; l'historiador medievalista Prim Bertran i Roigé, professor de mon germà i amic de Moreu-Rey, que era un dels coorganitzadors d'aquell col·loqui, em va endredar perquè hi presentés una comunicació (genèrica) sobre la toponímia de la Segarra. Vaig fer-ho, i fou una de les meves primeres produccions molt o poc acadèmiques, o la primera ben bé. Recordo que estava tan nerviós, i impressionat, que aquell matí, de camí cap al lloc on es feien les sessions del col·loqui (l'IEI, justament, que més d'un quart de segle més tard jo havia de dirigir durant un parell d'anys), vaig haver d'entrar en un bar per prendre una til·la —una cosa que no he fet gairebé mai, ni aleshores ni ara. Però recordo encara més vivament que aquells nervis i angúnies es van convertir en pànic quan, just abans de la meua intervenció, un seriosíssim i fins irritat Moreu-Rey va esbrincar en públic, sala plena, un senyor que havia acabat de presentar una comunicació (certament impresentable, em temo) sobre l'etimologia de «Balaguer». En fer-se el silenci després de la tempesta, em tocava de parlar a mi...

Però no va anar malament, ni vaig ser esbrincat. Al contrari, allò fou l'inici d'un amor pels noms, per l'ono-

màstica, que ja fa trenta i bon escaig d'anys que dura. I fou l'inici també d'una relació bàsicament epistolar amb Enric Moreu-Rey (tinc ganes de trobar-les i repassar-les, aquelles cartes; segur que les guardo), que ben aviat es va concretar de dues maneres: amb la meua alta com a membre de la Societat d'Onomàstica (no pas de la Junta, que això seria a partir de 1997, ja sense Moreu-Rey: en fa... vint anys), i amb una visita estiuenca, tot sol, a la Sala de Comalats, on Moreu-Rey m'esperava, amable i amatent, i com un honor em mostrà la sala de la Sala: una estança de sostre alt en un pis alt del castell del lloc, amb una gran arcada gòtica sense cap funció arquitectònica de sosteniment, sinó merament ornamental o, més aviat, protocol·lària: de marca de posició, d'estatus senyorial. La Sala.

Vaig copsar ben aviat, i molt clarament, que aquell indret màgic al cor dels Comalats (que és com la remota i alta Baixa Segarra, per dir-ho en forma de paradoxa que alguns entenem) era no sols un dels espais vitals bàsics del meu venerat amfitrió, que n'havia fet refugi i castell, sinó també un dels indrets mítics de l'Onomàstica Catalana tota ella. Per dues raons òbviament connectades entre si: d'una banda, per la mateixa presència magnètica de Moreu-Rey entre aquells turons boscosos i amples («lates») comes, dins d'aquelles sales de densa antigor, que en feien un punt de peregrinatge d'amics i visitants i una referència constant (fins i tot en termes epistolars); d'altra banda, perquè tothom sabia que era allí, just allí, i no pas per casualitat, que havia tingut lloc, en un cada vegada més llunyà estiu de 1973, una primera trobada d'amics i

Vista exterior de la torre i d'una part del pati i del castell de la Sala de Comalats, l'agost de 2017.
(Fotografia d'Albert Turull)

practicants de l'onomàstica, que fou de forma evident (i explícita, reconeguda i confirmada temps després) l'embrí del qual havia de sorgir la nostra Societat d'Onomàstica. Tant és així, que, tal com pot comprovar tothom *on line*, el Col·loqui de Vic de 1980 —que hauria de comptar com el primer de la Societat com a tal, constituïda i legalitzada aquell any— duu com a numeral el cinquè, ja que hom va voler comptar també com a col·loquis de la SdO (*avant la lettre*, si voleu dir-ho així) els quatre que s'havien celebrat abans, començant tot just per aquell de la Sala de 1973 (els altres tres tindrien lloc a les Borges del Camp, Riudoms i Montblanc entre els anys 1977 i 1979, ja enllaçant doncs, sense solució de continuïtat, amb el de 1980 i tots els següents). El de 1973, vist així, esdevé encara més singular en la memòria col·lectiva de la gent del ram: fou el primer, cert, però no sols això, sinó que fou realment precedent (mig aïllat i tot en la cronologia que acabem de recordar) i fou, què caram, en el lloc més petit, minúscul i també aïllat on mai no s'hagi fet una trobada. A la Sala de Comalats, de la mà d'Enric Moreu-Rey, el senyor del lloc, el savi de la torre.

*

He tornat a la Sala de Comalats gairebé trenta anys després, novament arran d'una visita concertada una tarda d'estiu —finals d'agost— aquest cop amb els descendents directes d'Enric Moreu-Rey, que segueixen fent seu el lloc (alguns ja hi viuen permanentment i tot!) i que en preserven la memòria. La memòria i el llegat mate-

rial: l'arquitectònic (les estances del castell, sala inclosa, i l'esglesieteta que Moreu-Rey féu restaurar, i sobre la qual ha tornat a caure el pas del temps) i el documental (papers i biblioteca: dues joies, dos tresors), que en el seu dia calgué treure de Barcelona per coses de la pressió immobiliària. A la Sala no sols hi ha lloc per a aquest fons —que ara tindrem el repte entre tots d'inventariar i posar a disposició del públic: ja avanço que per part de la Societat d'Onomàstica no en mancarà la voluntat— sinó també per a la vida reposada i en horacià equilibri dels seus estadants. Aquella tarda del proppassat estiu, pocs dies abans que hi tingués lloc una taula rodona sobre Moreu-Rey i l'onomàstica en el marc de la felicitament recuperada festa major del llogaret, m'hi reberen la Núria Moreu Huet, geògrafa i professora recent jubilada, filla del Dr. Moreu-Rey (i que, amb el seu germà Joan i, fins a la seva mort el 2004, la seva germana Mireia, són membres fundadors de la Societat d'Onomàstica i s'hi mantenen fidels) i dos dels seus fills, el Miquel —antropòleg, que està preparant la tesi doctoral— i el Guillem Figueras Moreu, amb la seva parella —tots dos historiadors—, que són els qui viuen més permanentment allí. Fou, com trenta anys abans, una visita extremament agradable, i vam tornar a veure la sala de la Sala (que aquest cop em va semblar més petita: tant l'havia mitificada en el meu record personal!), però també una altra sala, menys antiga i noble, de la part de residència habitual, que és on es van reunir aquells homes visionaris i valents de 1973 per començar a engegar la roda d'un futur que encara anem fent.